

Testovanie a certifikovanie C1 a C2 úrovne ovládania slovenčiny ako cudzieho jazyka

Mária Paľová, Filozofická fakulta PU, maria.palova@inMail.sk

Kľúčové slová: konštrukt testu, špecifikácia testu, opis jazykových úrovní, reliabilita, štandardizácia

Mots-clés: construit de tests, spécifications de tests, référentiel de niveaux, fiabilité, standardisation

Výkonové a evalvačné štandardy úrovní dosiahnutých cudzojazyčných komunikačných kompetencií vychádzajú dnes z deskriptorov Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky, ktoré opisujú stupeň dosiahnutých komunikačných zručností a komunikačných činností a stratégií. Deskriptory sa neobmedzujú na ich opis výlučne v rovine jazykovej kompetencie, ale pridávajú, v súlade s činnostným prístupom k vyučovaniu cudzích jazykov, aj opis pragmatickej a sociolingvistickej kompetencie.

Pri stanovení jazykovej úrovne testovaného uchádzača meriame teda všetky tri komunikačné kompetencie vo vybranom type činnosti a stratégií (receptia, interakcia, produkcia) a vybranej komunikačnej zručnosti (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, písomný prejav, ústny prejav). Ktoré činnosti a stratégie a ktoré komunikačné zručnosti budeme testovať a merať, závisí od cieľa, s ktorým sa uchádzač testovaniu podrobuje, či od súboru požiadaviek na komunikačné kompetencie uchádzača, keď test a meranie vychádza z inštitučných požiadaviek. Tieto sa následne explicitne sformulujú v konštrukte testu (ktoré pozorovateľné výkony budeme merať, čo bude obsahom testovania, ako sa budú interpretovať výsledky merania). Iné komunikačné činnosti, stratégie a zručnosti budú zaradené do konštruktu testu pre uchádzača o miesto referenta pre cudzojazyčnú korešpondenciu, iné pre miesto v telefonickom reklamačnom centre, iné pre budúceho učiteľa či vychovávateľa, iné pre prekladateľa a ešte iné pre tlmočníka, atď.

Zo slovenčiny ako cudzieho jazyka sa doposiaľ testuje, meria a certifikuje len globálne ovládanie jazyka na úrovni A2, B1, B2 a C1. Úroveň C1 testuje a certifikuje E – KU Inštitút jazykovej a interkultúrnej komunikácie v Nitre, Jazykové centrum UKF v Nitre a Ústav jazykových kompetencií CCKV PU v Prešove v rámci činností Regionálnych centier ECL (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages). ECL C1 certifikuje v uvedených centrách jazykové výkony vo všetkých štyroch komunikačných zručnostiach, čomu zodpovedajú štyri jednotlivé časti v rámci jednej skúšky, s pridelením rovnakého maximálneho počtu bodov za každú zručnosť.

Úroveň C2 ovládania slovenčiny sa na Slovensku netestuje a necertifikuje vôbec.

Isteže, záujem o certifikovanie C úrovní slovenčiny nebude veľký. Aj pre jazyky veľkých národných spoločenstiev je požiadavka na certifikovanie C úrovní nízka. Navyše, zvládnuť vyrovnané všetky štyri komunikačné zručnosti na úrovniach C je mimoriadne náročné a vyžaduje si veľa sústredenej prípravy (pre úroveň C1 sa najčastejšie uvádza od 700 do 900 hodín prípravy). A v dobe, kedy majú ľudia pomerne presne stanovené časové horizonty odbornej profesijnej prípravy a rastu, takmer nemysliteľné.

Namiesto logického záveru, že pre nízku požiadavku sa certifikovanie C2 úrovne neoplatí organizovať, si treba položiť otázku, či sa neoplatí ponúkať namiesto globálnej skúšky skôr skúšky s konštruktom vyšpecifikovaným presne podľa komunikačných potrieb istých skupín uchádzačov.

Toto prázdno nielen na slovenskom testovacom a certifikačnom trhu postrehla minulý rok Cambridgeská univerzita, ktorá v rámci Cambridge ESOL Examinations pripravila pilotný EPSO projekt testovania komunikačných zručností úrovní C1, C2 pre prekladateľov a tlmočníkov z jazykov členských štátov Európskej únie. Ich komunikačné kompetencie musia byť najmenej na úrovni C1, ale zastúpenie potrebných komunikačných zručností, činností a stratégií sa pre tieto dve povolania líši. Pre všetky testované jazyky vypracoval expertný tím osobitný konštrukt pre prekladateľov a osobitný pre tlmočníkov. Podobne rozlišujúco postupoval ďalej pri špecifikácii testu, vyvíjaní a zhromažďovaní testových položiek, vytvorení testu, štandardizácii podmienok skúšky, pri vyhodnotení a interpretácii skóre, aj pri komunikovaní o výsledkoch. Cieľom pilotného projektu bolo pripraviť pilotné testy, otestovať cieľovú skupinu a vykonať psychometrickú analýzu testových položiek, aby sa zvýšila reliabilita testu a jeho variantov. Vedenie projektu a členovia expertného tímu sa snažili v každej fáze projektu čo najviac priblížiť k odporúčaniam Európskej asociácie pre testovanie a hodnotenie jazykov EALTA (European Association for Language Testing and Assessment), ktoré sa medzinárodne uplatňujú od roku 2008.

I napriek spoločnému a veľmi dobre opísanému konštruktú sa ťažkosti začali už pri vymedzení úrovni C oproti úrovni B2 a stúpali pri rozlíšení úrovni C1 a C2. Dostatočné rozlišovanie úrovni je pre úspech akéhokoľvek projektu testovania kľúčové. Najlepšie si s vymedzením úrovni poradili tie pracovné skupiny, ktoré pracovali s jazykmi, ktoré už majú k dispozícii tzv. referenciály - národné referenčné rámce, inak povedané opisy referenčných úrovni príslušného jazyka (nemčina/6úrovni/2005; angličtina/A1 až B2/2011; španielčina/6 úrovni/2006; francúzština/A1 až B2/2005; taliančina/A1 až B2/2009), alebo pre ktoré existujú aspoň spoločné pracovné internetové platformy. Nová generácia referenciálov vychádza z deskriptorov Spoločného európskeho referenčného rámca a ich úlohou je identifikovať formy konkrétneho jazyka, ktorých ovládanie zodpovedá komunikačným, pragmatickým a sociolingvistickým kompetenciám na príslušnej úrovni definovanej Spoločným európskym referenčným rámcom. Bolo by iluzórne myslieť si, že postup identifikácie úrovni je čisto vedecký. Ich prijatie a používanie v odbornom prostredí je vecou konsenzu a je nad slnko jasné, že ho musia vypracovať výhradne odborníci príslušného jazykového spoločenstva. Ďalej je zrejmé, že bez opisov úrovni jednotlivých jazykov môže Spoločný Európsky referenčný rámec fungovať len oklieštene. Práce opisu úrovni v uvedených jazykoch pokračujú: vedľa The English Profile Wordlists (2011) vzniká Cambridge English Profile Corpus, v ostatných uvedených jazykoch sa dopracovávajú chýbajúce úrovne podľa hrubého členenia, vo francúzštine sa vypracováva aj opis podľa jemnejšieho členenia úrovni (A1.1, A1.2, B1.1 atď.). V iných jazykoch sú práce na samom začiatku, alebo ešte aj pred ním.

Chýbajúci opis referenčných úrovni slovenčiny sa prejavil najmä pri tvorbe, kontrole a validácii testových položiek. Našou úlohou v tímovej práci bola kontrola každej položky podľa kontrolného zoznamu (formálne kritériá, konzistentnosť v rámci príslušnej časti skúšky, rešpektovanie príslušnej úrovne podľa Spoločného európskeho referenčného rámca, dodržanie 17 pravidiel pre tvorenie položky), do ktorého sa vpisovali pozorovania a komentár, podľa ktorého položku jej autor vylepšil. Postup kontroly sa niekedy viackrát opakoval až do dosiahnutia úplného súladu položky s kontrolným zoznamom. Po validácii bola položka odoslaná tomu, kto zostavoval test podľa špecifikácie. Pri oboch konštruktoch (prekladatelia/tlmočníci) sa využili všetky typy položiek (s dvojicou možných odpovedí; s množinou ponúkaných odpovedí; s doplnením ponúkaným alebo vytvoreným tvarom; s krátkou voľnou odpoveďou). Typ položky má dopady na psychometrickú analýzu položky po realizovanom pilotnom teste. Uchádzači najmä na úrovniach C, a predovšetkým tlmočníci, bývajú kreatívni, ľahko nachádzajú blízke alebo alternatívne pravdepodobné odpovede. Psychometrická analýza potom vyhodnotí položku ako nevhodnú a málo spoľahlivú. Cieľom psychometrickej analýzy je opätovná úprava položky, prípadne jej

odstránenie z testu a nahradenie inou položkou. Nahradené položky súviseli hlavne s nesprávne vymedzenou úrovňou, položky boli príliš „ľahké“, inokedy príliš „ťažké“. Predsa len tlmočníci a prekladatelia pracujú zo slovenčiny do svojho prvého jazyka. A medzi ním a hoci aj úrovňou C2 slovenčiny rozdiely existujú. Validované testové položky sa ukladajú v databáze položiek a pomocou nich sa tvoria varianty špecifikovaného testu. Na karte položky sa preto zaznamenávajú aj údaje o počte použití položky v testoch a jej základné psychometrické údaje.

Potreby pracovného trhu nútia prekladateľov a tlmočníkov rozširovať počet svojich pracovných jazykov a je pre nich vitálne dôležité spoľahlivo vedieť, aká je ich úroveň ovládania príslušného jazyka. Štandardizácia, spoľahlivosť a interpretácia dosiahnutého skóre sú kritériá, podľa ktorých si budú vyberať testovacie centrá. Vzďialenosť miesta vykonania testu či jeho cena zavážia menej. Nazdávame sa, že rovnako sa bude orientovať väčšina uchádzačov o testovanie C úrovni a dúfame, že rastúca ekonomická a environmentálna atraktivita nášho územia prinesie väčší pohyb takej pracovnej sily, ktorá bude potrebovať ovládať slovenčinu pre špecifické účely na rozmanitých úrovniach.

Bolo by zvláštne prijať, že certifikovanie úrovni ovládania slovenčiny ako cudzieho jazyka pre nás budú vykonávať odborné pracoviská v zahraničí, a navyše bez opory v spoľahlivom opise referenčných úrovni. Úlohy by sa mali v prvom rade ujať učitelia slovenčiny ako cudzieho jazyka, odborníci jazykovedci, všetci, ktorí boli vyškolení na tvorbu a realizáciu testov v cudzích jazykoch i odborníci Národného ústavu certifikovaných meraní. Nazdávame sa, že takýto projekt by mohol byť stimulom na zvyšovaní kultúry používania slovenčiny aj na Slovensku.

Zoznam literatúry

- BEACCO, J.-C. *Les dimensions culturelles de l'enseignement de langue. Des mots aux discours*. Paris : Hachette, 2000.
- BEACCO, J.-C., BOUQUET, S., PORQUIER, R. *Niveau B2 pour le français (utilisateur / apprenant indépendant) – Un Référentiel*. Paris : Didier, 2004.
- BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení v praxi*. Praha : Portál 2001.
- BUTAŠ, J. – BUTAŠOVÁ, A. – FOLNY, V. *Tvorba testov pre meranie úrovne A1, A2, B1, B2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2011.
- JAUBER, A. ET ALLII. *Cohésion et cohérence. Etudes de linguistique textuelle*. Lyon : ENS Editions, 2005.
- RADA EURÓPY. *Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky: učenie sa, vyučovanie, hodnotenie (preklad Franko, Š.)*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2006.
- TAGLIANTE, CH. *L'Evaluation et le Cadre européen commun*. Paris : CLE international, 2005.

Résumé

Pour les traducteurs et interprètes, il est vivement recommandé de faire mesurer et certifier leurs compétences en langue. A leur degré d'utilisation, il s'agit des niveaux C1, C2. A cet objectif, il importe de préparer des tests de niveaux fiables et standardisés à partir d'un construit et des spécifications établis en fonction du niveau de compétences exigé. La fiabilité de tests se fonde sur une description linguistique de niveaux détaillée et conforme au Cadre européen commun de référence pour les langues. Ces descriptions pour les langues nationales, appelées Référentiels, sont disponibles pour plusieurs langues européennes; la langue slovaque ne fait pas partie des pays utilisant cet instrument de validation des acquis déclinés en niveaux et spécialités.